

Hadnagy József

EKF, TKTK Szociálpedagógia Tanszék

joe@ektf.hu

VIRTUÁLIS KÖZÖSSÉGEK SAJÁTÓSSÁGAINAK BEMUTATÁSA

Bevezetés

Az egyén sokféle közösség tagja élete során. A család, a baráti közösségek, munkahely, lakóközösség, település mind sajátos funkciókat töltenek be az egyén életében s mindegyik működéséhez más-más módon járul hozzá. Ezekben a társas szerveződésekben eltérő kapcsolatok jelennek meg, hiszen van, ahol nagyon szoros kötődés jellemzi a közösséget alkotókat s van, ahol nagyon laza kapcsolat tartja össze a közösség tagjait. Az infokommunikációs eszközök megjelenésével és térhódításával az offline közösségek mellett egyre nagyobb szerep jut az online közösségeknek. Az IKT eszközök azonban egy más módot biztosítanak a közösségi kapcsolatok kialakítására és az így létrejött közösségek is sajátos funkciókat töltenek be az egyének életébe. A közösségek tagjai, a közöttük lévő kapcsolatok révén hálózatokat hoznak létre, melyek át meg átszövik mindennapi életüket. Az online hálózatok törvényszerűségeinek ismerete hozzásegít bennünket, hogy megérthessük, az így létrejött szerveződések működését. Milyen célt szolgálnak ezek a hálózatok? Mi befolyásolja ezen hálózatok alakulását? Miért vagyunk tagjai különböző hálózatoknak? Hogyan működnek ezek a hálózatok? Sok kérdés merül fel ezen új közösségi szerveződések működésével kapcsolatban, s mivel lassan szinte minden ember tagja valamely virtuális online közösségnek, így a fenti kérdésekre adott válaszok nagyon fontosak.

A közösségi hálózatok, a virtuális közösségek egy nagy társadalmi térben jönnek létre, és működnek. Ezt a társadalmi teret Magyarországon is jellemzi az egyenlőtlenség. A közösségi hálózatokat jellemző sajátosságok, vajon összefüggésben vannak-e a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésével? Hogyan szerveződnek ezek az új közösségek s milyen következményei vannak ennek a szerveződésnek? Már a matematikai hálózatok kutatása során (Rényi, 1959, Erdős, 1960) szabályos és szabálytalan hálózatokat különböztettek meg a kutatók s matematikai hálózatok kapcsán mára már eljutottunk a közösségi hálózatok sajátosságainak feltárásiáig, mely megkönnyíti az IKT eszközök segítségével létrejött közösségi kapcsolatokban rejlő hálózati sajátosságok felismerését, annak vizsgálatát. A szabálytalan hálózatokban egyenlőtlenségek alakulnak ki, melyek abból adódnak, hogy a kapcsolati hálóban lévő csomópontok eltérő számú kapcsolattal rendelkeznek, így a pontok elérhetőségének esélye nem egyforma a hálózatban. Vajon ezek az egyenlőtlenségek jelen vannak az IKT eszközökön keresztül szerveződő közösségek esetében is? Az eltérő társadalmi csoportok képviselői eltérő sajátosságokkal rendelkező hálózatokkal, közösségi kapcsolatokkal rendelkeznek? Ezek az eltérések, vagy sajátosságok befolyásolják a különböző szocio-ökonómiai státuszú egyének tőke konverziós (Bourdieu, 1983) esélyeit, lehetőségeit? Barabási –Oltvai (2004) szerint a valóságban létrejövő közösségi kapcsolatok alapján működő hálózatok nem véletlenszerűek, azaz tudatosan szerveződnek. Az IKT eszközökön keresztül létrejövő hálózatok, közösségi kapcsolatok

sem véletlenszerűek, inkább skála függetlenek, s ha megértjük és feltárjuk a különböző társadalmi csoportok által létrehozott hálózatok szerveződésének sajátosságait, talán közelebb kerülhetünk ahhoz is, hogy megértsük ezen hálózatok funkcióját szerepét az egyének tőke konverzációs folyamatában is. A cikkben a fent említett gondolatokra támaszkodva, néhány kutatási eredményt mutatunk be.

Változik a közösség fogalmának jelentése

Az IKT eszközöknek köszönhetően új közösségek jelennek meg melyek szerveződése más, mint a hagyományos közösségek személyes kapcsolatokon alapuló egysége. A közösség fogalmának meghatározása során a szomszédság és a lokalitás fogalma igen fontos volt. Henderson-Thomas (2002) szerzőpáros a lokalitással kapcsolatban kifejti, hogy azt egy átélhető egységnek tekintik, melynek kiigazító és kontroll funkciója van. Nagyon fontos az is, hogy a lokalitás fogalmával leírható közösség kölcsönös segítségnyújtási rendszerként is funkcionál. Ezt a funkciót a szomszédsági kapcsolatokon keresztül valósítja meg a közösség. A szomszédság és a lokalitás fogalmi is az emberek közötti kapcsolat minőségét jelentik egy adott helyen, bizonyos csoportokhoz tartozva. Ezt a gondolatot a Varga-Vercseg (1998) szerzőpáros azzal egészíti ki, hogy a lokalitásról kettős aspektus szerint gondolkodnak. Egyrészt egy fizikai térként említik, másrészt pedig, mint pszichikai viszonyrendszerrel gondolkodnak. Azt is mondják, hogy az egyén kapcsolatrendszerének sajátosságaiból adódóan, nem csak a szomszédságban rejlő kapcsolataira támaszkodik. Az IKT eszközök térhódításából adódóan, erre már nincs is feltétlenül szüksége, azaz a telefonon, interneten, közösségi oldalakon, elektronikus levelezésen keresztül kapcsolódik közösségekhez, s ezen kapcsolatokon keresztül éli életének egy részét. Ez a közösségi szerveződési egység azonban már nem egyértelműen írható le a szomszédság és a lokalitás fogalmaival. A globalizációval együtt járó kettős hatás érvényesüléséről beszél (Giddens, 2000) aki azt mondja, hogy megváltoznak a hagyományos emberi kapcsolatok, s felértékelődnek a közösségi kapcsolatok. Az emberek keresik az identitásukat, keresik a helyüket a közösségekben s azok a kapcsolatok, melyeket kialakítanak és ezáltal hálózatot hoznak létre, segítik az egyéneket abban, hogy boldoguljanak ebben a világban. Ezek a hálózatok azonban sajátosságokkal rendelkeznek. Wellman (1988) úgy vélte, hogy a közösségi hálózatokban „patternek”, minták alakulnak ki, melyek befolyásolják a hálózaton belüli források elosztását, áramlását. Ezek a hálózatok nem kötődnek a lokalitáshoz és jellegzetessége, hogy szupportív, támogató jelleggel bír az egyén életében. A hálózatok támogató jellege többdimenziós, hiszen érzelmi támaszt nyújthat, materiális segítséget biztosít és közben információk is megjelennek. Hogyan szerveződnek ezek a hálózatok? Hogyan jönnek létre a közösségi kapcsolatok?

A közösségi hálózatok sajátosságai

A közösségi hálózatokkal kapcsolatos sajátosságok mellett a matematikában ismert gráfelmélet, és az ott megjelenő sajátosságok kiváló kiinduló pontot szolgáltatnak ahhoz, hogy megértsük azokat a közösségeket és a mögöttes szervező erőket, melyek az IKT eszközök által létrejövő szerveződéseket jellemzik. Két kiváló matematikus, Erdős és

Rényi kísérletet tett arra, hogy leegyszerűsítve megmondják a hálózatok működésének sajátosságait. Azt feltételezték, hogy a gráfokban rejlő, és a pontok és élek által létrejövő hálózatok szerveződése véletlenszerű. Amennyiben a hálózatban lévő pontokhoz átlagban kevesebb él, azaz kapcsolat jut akkor a hálózat tagjai nem képesek egymáson keresztül kapcsolatba kerülni. A természet azonban más törvényszerűséget mutat s a társas szerveződések is eltérnek a véletlenszerűségtől, hiszen egy személynek kimutathatóan kétszáz és ötezer közötti ismerőse is lehet, azaz egy személyhez kapcsolódóan több kapcsolat is rendelhető. (In: Barabási, 2013. p. 26.)

Rényi Alfréd és Erdős Pál (1959–1960) a véletlenszerű hálózatokkal kapcsolatban azt is elmondták, hogy a szabályos hálózatokban minden pontot legalább egy él összeköt egymással. Azonban vannak szabálytalan hálózatok is, ahol lehetséges az, hogy a pontokat nem kötik össze élek. Így a hálózatban lévő pontok, amelyek a társas mezőben embereket jelölnek, az élek pedig kapcsolatokat, működhetnek úgy, hogy valakinek előnyt jelentenek, s valakit hátrányba taszítanak. Azaz lehetséges olyan hálózat, mely segíti az egyének működését és előre jutását s lehetnek olyan hálózatok is, melyek egyenlőtlenséghez vezetnek. Láthatjuk tehát, hogy a hálózatok, szerveződési sajátosságaikból adódóan magukban hordozzák az egyenlőtlenségeket. A véletlenszerű hálózatoknál a hálózatban szereplő középpontok azonos számú éllel kapcsolódnak egymáshoz – így alakul, szerveződik a hálózat – a nem véletlenszerű hálózatoknál azonban, csomópontok alakulnak ki s a hálózatban szereplő csomópontok, nem azonos számú kapcsolattal rendelkeznek, így a kapcsolatoknak köszönhető az esetleges információáramlás sem egyforma a csomópontoknak és az eltérő kapcsolati számnak köszönhetően. A társas szerveződések, s az így létrejövő közösségi hálózatok sem véletlenszerűek. Barabási–Oltvai 2004 vizsgálatai azt támasztják alá, hogy a komplex hálózatok olyan alapvető szerkezettel jellemezhetők, melyek egyetemes alapelvek szerint működnek:

- a hálózatot viszonylag kis létszámú csomópont ural
- ezek a csomópontok viszonylag erősen kapcsolódnak más csomópontokhoz
- a csomópontok, „közeppontok” nagymértékben befolyásolhatják a hálózat működését (ellenállónak tehetik véletlen hibákkal szemben, ugyan akkor sebezhetővé teszik összehangolt támadásokkal szemben)

A matematikai hálózatoktól a tudomány eljutott odáig, hogy a társas szerveződésekben jelen lévő hálózatokról is elkezdjen gondolkodni s elkezdje kutatni azok sajátosságait. A kapcsolati háló a fentiek figyelembe vételével tehát nem más, mint emberek szervezett összessége, mely kétféle elemet tartalmaz: embereket és az emberek között szerveződő kapcsolatokat. (Christakis-Fowler, 2010.p. 29–36)

A hálózatok „kapcsolatrendszer”, azaz ki hol helyezkedik el benne, a hálózatok sajátossága. Az emberek mindig egy meghatározott helyet foglalnak el az őket körülvevő spontán előforduló és folyamatosan fejlődő kapcsolati hálóban. A spontánul kialakuló hálózatoknak mindig van struktúrája, bonyolultsága, funkciója, lendülete.

Az viszont fontos kérdés, hogy hogyan jönnek létre, milyen szabályszerűséget követnek és milyen célt szolgálnak ezek a hálózatok. A hálózatok két fontos tulajdonsággal rendelkeznek, melyek a „kapcsolat” és a „terjesztés”. A hálózatban lévő egyének kapcsolódnak egymáshoz, s információkat, sőt még érzelmeket, érzelmi állapotokat is terjeszthetnek.

A kapcsolat által kialakult szerkezetnek és az így kialakult hálózat működésének, azaz a terjesztésnek vannak szabályai:

- Az ember állandóan alakítja, módosítja a kapcsolati hálót
- Homofília jelensége, azaz tudatosan vagy ösztönösen arra törekszünk, hogy hozzánk hasonlókkal alakítsunk ki kapcsolatokat
- Hálózatunk felépítése, döntéseink eredménye
- Mi dönthetjük el, hány emberrel kívánunk kapcsolatot létesíteni
- Befolyásolhatjuk a családtagjaink és barátaink között fennálló kapcsolatrendszer sűrűségét
- Eldönthetjük, hogy milyen mértékben kívánunk a kapcsolati háló középpontjában lenni

Egy biztos, az a kapcsolati háló, ami körül vesz minket, meghatározza életünket. Kapcsolati hálónkba nagyon sok ember beletartozhat. Azonban kutatások azt is bizonyították, hogy a kapcsolati hálóba tartozó személyek számának is van határa, amit Dunbar számnak hív a szakirodalom a felfedezőjéről. (In: Csányi, 2003) Ezek alapján meghatározott az – az agy felépítéséből adódóan – hogy hány személyt vagyunk képesek bekapcsolni a személyes hálózatunkba, akikkel valamilyen kapcsolatot is fenntartunk. Az így létrejött közösségi hálózat az alábbi sajátosságokkal rendelkezik:

- A kapcsolati hálónkban elfoglalt helyünk hatással van ránk
- Megjelennek a tranzitív kapcsolatok, azaz barátaink barátai is kerülhetnek barátságba egymással. Így minél több barátunk van, annál kevesebb lépés kell ahhoz, hogy személyeket elérjünk vagy információkhoz jussunk
- Fontos, hogy mi áramlik a kapcsolatokon keresztül: „megfertőzés” jelensége, azaz barátaink hatással vannak ránk
- Hiperdiádikus terjedés jellemzi a kapcsolati hálózatot, ami azt jelenti, hogy a hatások az egyének láncolatán keresztül az egyén kapcsolatain túl nyúlnak.
- A hálózatoknak makro szintű tulajdonságai vannak, azaz új, az egészre jellemző tulajdonságai jelennek meg a hálózatnak, mely a részek közötti kölcsönhatásokra, a közöttük fennálló kapcsolatokra vezethető vissza

A fentiekből láthatjuk, hogy a hálózati sajátosságoknak köszönhetően, kapcsolati hálónk s az így létrejövő közösség fantasztikus lehetőségeket biztosít a tagok számára. Ugyan akkor a hálózatra jellemző az egyenlőtlenség. Vajon, a társadalom különböző réteghelyzetéből származó egyének kapcsolati hálója ugyan azt az egyenlőtlenséget vagy egyenlőtlenséget biztosítja a tagok számára? Hogyan szerveződnek a közösségi kapcsolatok a különböző iskolai végzettséggel, települési típussal, vagyoni helyzettel leírható rétegek esetében? Az alábbiakban ezekhez a kérdésekhez kapcsolódó kutatási eredményt mutatunk be.

A Virtuális közösségek sajátosságai egy kutatás eredményeinek tükrében

A kutatás célja:

Az internet és az IKT eszközök mezejében – a digitális térbe – a tőke-konverziós folyamatok vizsgálata, különös tekintettel az IKT eszközökön keresztül létrejövő közösségi hálózatok sajátosságainak vizsgálata.

Mintaválasztás:

Az alábbi tényezőkre vonatkozóan reprezentatív mintát állítottunk össze, így ennek megfelelően, lehetőség szerint rétegzett csoportos mintavételi eljárással dolgoztunk.

Az alábbi változó-csoportokat vettük figyelembe:

Iskolai végzettség, jövedelmi viszonyok, életkor, szakképzettség, nem, etnikai hovatartozás, vallás, foglalkozási status, faluban vagy városban él az adatközlő.

A mintavételnél biztosítottuk, hogy valamennyi változóba tartozók bekerüljenek a mintába.

A kutatás mintája 500 fő.

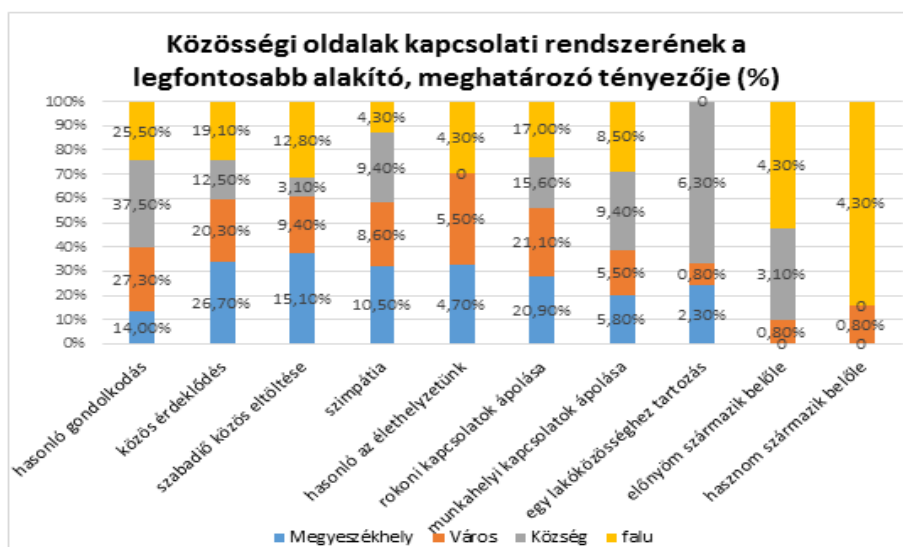
Az alábbiakban bemutatunk néhány eredményt, melyek az IKT eszközök által létrejövő közösségek sajátosságait tükrözik.



1. ábra: A közösségi oldalak kapcsolati rendszerének legfontosabb alakító, meghatározó tényezői (Forrás: Az internet alapú szociális hálózatok, valamint információkeresési és böngészési szokások TÁMOP-4.2.2. C-11/1/KONV-2012-0008 kutatás részadata.)

Az elméleti áttekintésben láthattuk, hogy a homofília jelensége jelen van a kapcsolati háló kialakítása során. A hasonlósági elv alapján történő kapcsolatok szerveződésekor olyan személyek csatornázódnak be az egyén kapcsolati rendszerébe, akik valamiben hasonlítanak rá. A diagramból kitűnik, hogy vizsgálati mintában szereplő válaszadók

jelentős része a közös érdeklődést és a hasonló gondolkodást jelölte meg, mint a közösségi oldalak esetében fennálló kapcsolati háló szervezése mögött rejlő okot. A közösségi oldalaknak köszönhetően az egyén tőle teljesen eltérő tulajdonságokkal, sajátosságokkal rendelkező emberek által szerveződött közösségek tagja lehet. Ebben a szerveződésben a gyenge kapcsolatok ereje, melyet Granovetter (1973) írt le, új lehetőségeket jelentenek, jelenthetnének számára. A hasonlósági elv alapján azonban a Milgram (1967) féle kisvilág elméletének megfelelően, az egyének bezáródnak egy olyan világba, melynek köszönhetően korlátozott lesz számukra a javakhoz való hozzájutás. Így a kapcsolataikban rejlő lehetőségeket, melyek tőkekonverziós folyamatok megvalósításában is segíthetnék őket, saját maguk korlátozzák. Vajon van-e különbség bármilyen demográfiai jellemző tekintetében a fent bemutatott, és a mintára összességében érvényes közösségi oldalon keresztül létrejövő közösségek alakító tényezői között? A lenti diagram erre ad választ, hiszen településtípus alapján mutatja meg a közösségi oldalakon keresztül létrejövő közösségek szervező ereje közötti különbséget.



2. ábra: A közösségi oldalak kapcsolati rendszerének legfontosabb alakító, meghatározó tényezői, településenként (Forrás: Az internet alapú szociális hálózatok, valamint információkeresési és böngészési szokások TÁMOP-4.2.2. C-11/1/KONV-2012-0008 kutatás részadata.)

A 2. ábrán láthatjuk, hogy a hasonló gondolkodás alapján szerveződő közösségi oldalakon alakuló közösségek eltérést mutatnak településtípusok tekintetében. Mindegyik település típust képviselő válaszadó esetében a hasonló gondolkodás a legfontosabb, azonban a községek esetében a legnagyobb ezen válaszok aránya. A községet képviselő válaszadók 37,5%-a tartja a hasonló gondolkodást a közösségi oldalakon keresztül kialakított kapcsolati rendszerének legfontosabb alakító tényezőjének. A falun élő válaszadók is magas arányban gondolják ezt a sajátosságot

közösségi alakító tényezőnek. Amennyiben a két legkisebb település típus válaszainak arányait figyelembe vesszük, úgy kiemelkedik a kisebb települések válaszadói esetében a hasonlóság fontossága akkor, amikor valamilyen közösségi oldalon közösséghez kapcsolódnak, vagy szervezik saját közösségüket. A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése szempontjából a kisebb településről származó egyének veszélyeztetettebbek. A kapcsolati tőke átváltásának lehetősége más tőketípusra a hasonlósági elv alapján szerveződő közösségek tagjai számára korlátozó tényező lehet. Persze más demográfiai sajátosság vizsgálatára is szükség van az átfogó kép megismeréséhez. A közösségi oldalak segítségével létrejövő közösségek szerveződés sajátosságai mellett az is nagyon fontos, hogy mire használják a válaszadók, a közösségi oldalakat és az itt szerveződő közösségeket.



3. ábra: Mire használják leginkább a közösségi oldalakat (Forrás: *Az internet alapú szociális hálózatok, valamint információkeresési és böngészési szokások TÁMOP-4.2.2. C-11/1/KONV-2012-0008 kutatás részadata.*)

Mivel a kapcsolati tőke konverziójában nagy szerepe van az egyén közösségi kapcsolati hálózatának és annak is, hogy ezt a kapcsolati hálót mennyire használja tudatosan, fontos információt láthatunk a 3. ábrán. Az erős kapcsolatokat jelentő baráti, rokonok kapcsolattartást jelölik meg a válaszadók első helyen. Természetesen a barátok és a rokonok kiemelt fontossággal bírnak az egyén életében. Azonban a gyenge kapcsolatok erejében rejlő lehetőségek új csatornákat nyithatnak meg az egyén számára. A mindennapi élethez fontos információk második helyen való szereplése mutatja azt, hogy a kapcsolati háló, a közösségi oldalakon kialakuló közösségek milyen fontos funkciót tölthetnek be az egyén életébe. Mindenképpen érdekes jelenségre hívja fel figyelmünket azonban az a tény, miszerint a minta válaszadói a közösségi oldalakon történő megjelenés során nem gondolnak arra, hogy ezt új kapcsolatok kialakítására, kapcsolatépítésre használják. Miközben a közösségi oldalak profilképei rengeteg információt közölnek az egyénről, rengeteg, a hálózatba bekapcsolt egyénnel kerülnek

kapcsolatba, de nem gondolják a mintában szereplők, hogy híreket oszтанának meg magukról, mint ahogy azt sem, hogy kapcsolatépítésre használják hálózatukat.

Összegzés

A hálózatok egyik fontos sajátossága a kiterjedés. Az, hogy mennyi kapcsolattal rendelkeznek az egyének, befolyásolja azt, hogy milyen a hálózatuk terjedési, terjesztési sajátossága. A hálózat kiterjedése arra is hatással van, hogy mennyire képesek gyenge kapcsolatok kialakítására melyek szintén nagyon fontosak és előnyökhöz vagy éppen hátrányokhoz juttathatják a kapcsolati háló tagjait. Vizsgálati eredményeink azt mutatták, hogy legnagyobb kiterjedésű hálózatot a közösségi oldalak segítségével alakítanak ki az egyének, ugyan akkor ezt a hálózatot az erős kapcsolataik fenntartására – rokon kapcsolatok ápolása – használják. Jelentős kapcsolati hálóval rendelkeznek a telefonnak köszönhetően is, majd ezt követően az e-mail rendszer jön a rangsorban. A magyarázó változók mentén megvizsgálva a kutatásba bevontakat azt találtuk, hogy az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők, valamint az alacsonyabb jövedelműek – átlag alatti jövedelemmel rendelkezők – kapcsolati hálózatok szervezése során inkább a hasonlósági elvet preferálják és a haszon valamint az érdek nem jellemzi őket, ellentétben a magasabb iskolai végzettségűekkel. Eltérést mutattak az IKT eszközök használatában is. Az e-mail rendszer használata kevésbé jellemezte az alacsonyabb iskolai végzettségűeket, ők vagy telefonon keresztül alakítják kapcsolati hálózatukat, vagy inkább személyes találkozással ápolják kapcsolataikat. Ez azért volt fontos, mert az e-mail rendszer volt az egyik nagyon fontos csatorna a munka világa felé. A válaszadók közül a magasabb jövedelmi viszonyal rendelkezők és magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők jellemzőbb módon használták az e-mail rendszert, s tették ezt a munkahelyi kapcsolatok ápolása érdekében, valamint a munka elvégzéséhez kapcsolódóan. Mivel a munka egy mobilitást segítő tényező, az e-mail rendszer pedig egy csatorna ehhez a világhoz és lehetőséghez, láthatjuk, hogy a különbségek megmaradnak a különböző társadalmi csoportok között, ha ez az eszköz nem lesz hozzáférhető mindenki számára, illetve nem tanuljuk meg azt tudatosan használni.

A vizsgálati mintára szinte egyöntetűen volt jellemző a homofília jelensége, azaz a hasonlósági elv alapján történő kapcsolati hálózat építés. A hasonló gondolkodás a hasonló érdeklődés nagyon fontos volt a válaszadóknál, függetlenül a szocioökonómiai státuszuktól. Azonban az nem derült ki a kutatásból, hogy ezt tudatosan teszik, vagy ez a véletlen műve. Pontosabban fogalmazva a kutatási módszerünk – kérdőív – korlátokat állított elénk abban a tekintetben, hogy megtudjuk azt, hogy a válaszadóink tudatában vannak –e annak a ténynek, hogy a kapcsolati hálózatukban csak hozzájuk hasonló embereket kapcsolnak be, amivel megnehezítik – alacsonyabb társadalmi státuszúak –, vagy megkönnyítik – magasabb társadalmi státuszúak – a tőkekonverziós lehetőségeiket. Tehát a kapcsolati háló szerveződésére rengeteg információt kaptunk, azonban arra, hogy az így létrejövő kapcsolati hálózat sajátosságaival – terjesztés lehetőségei – tisztába vannak-e a vizsgálati személyek, azt nem tudtuk meg. A tudatos kapcsolati háló szervezése a magasabb iskolai végzettségű, átlag feletti jövedelemmel rendelkező, inkább városban élő válaszadókat jellemezte, míg az alacsonyabb jövedelmű, 8 általános vagy az alatti iskolai végzettségű, nem városban élő válaszadókra ez kevésbé volt jellemző.

A tőkekonverzió szempontjából az óriási kapcsolati számmal rendelkező közösségi oldalak fantasztikus lehetőségeket biztosíthatnak a hálózat tagjai számára. Azonban a hálózat szerveződése mögött rejlő törvényszerűségek (hasonlósági elv, erős kapcsolatok ápolása, kiaknázása) nehéz helyzetbe hozzák a hálózat tagjait akkor, ha a kapcsolati tőkét más tőketípusra szeretnék átváltani. Akkor pedig még nehezebb a helyzet tőkekonverzió szempontjából, ha a személyes kapcsolati hálóban való lét nélkülözi a tudatosságot.

Minél jobban értjük a közösségi hálózatok mögött rejlő tudatos szervező erőket, annál nagyobb esélyünk van a professzionális, adekvát intervenciók megtervezésére.

Irodalomjegyzék

- Barabási Albert-László 2013. Behálózva. Helikon Budapest
Csányi Vilmos 2003. Az emberi természet. Vince Kiadó, Budapest
Harkai Nóra 2006. Közösség és közösségi munka. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest
Nicholas A. Christakis – James H. Fowler 2010. Kapcsolatok hálójában. Typotex, Budapest
Varga A. Tamás – Vercseg Ilona 2001. Közösségfejlesztés. Budapest
Utasi Ágnes (szerk.) 2012. Közösségi és közéleti aktivitás. Belvedere Meridionale, Budapest